

ŁĄCZNOŚĆ W OBRONIE WYBRZEŻA 1939

Wiele napisano o łączności w kampanii wrześniowej ale niewiele o tym jak to wyglądało na polskim wybrzeżu, jak zorganizowany był system łączności dla jego obrony. Tym artykułem chciałbym to uzupełnić. Powstał on na podstawie opracowania „Polskie Siły Zbrojne w drugiej wojnie światowej, tom I, Kampania Wrześniowa” wydany w roku 1989 przez Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie.

Kierownictwo Marynarki Wojennej w dniu 1 czerwca 1939 roku wydało rozkaz dotyczący reorganizacji dowództw na wybrzeżu. Dowództwo Obrony Wybrzeża zostało podzielone na Dowództwo Morskiej Obrony Wybrzeża i Dowództwo Lądowej Obrony Wybrzeża. Obydwa nowe dowództwa podlegały Dowódcy Floty. Na niższym szczeblu, na Helu, wszystkimi oddziałami dowodził dowódca Rejonu Umocnionego Hel. Oficerem sygnałowym (szefem łączności) Dowódcy Floty został kpt. mar. K. Sawicz-Korsak a oficerem sygnałowym Dowódcy Morskiej Obrony Wybrzeża - kpt. mar. E. Nowak. Dowódcą łączności Dowódcy Lądowej Obrony Wybrzeża został mjr łącz. I. Spsychalski.

W skład Morskiej Obrony Wybrzeża wchodziły: pluton lokalny łączności Gdynia, któremu podlegała drużyna Morskiego Dywizjonu Lotniczego oraz pluton lokalny łączności Rejonu Umocnionego Hel.

Lądowa Obrona Wybrzeża posiadała Morską Kompanię Łączności składającą się z plutonu telegraficznego i plutonu radio.

Wymienione wyżej pododdziały łączności składały się tylko z marynarzy i były całkowicie zmotoryzowane. Wszystkie wywodziły się z Kompanii Łączności Wybrzeża Morskiego.

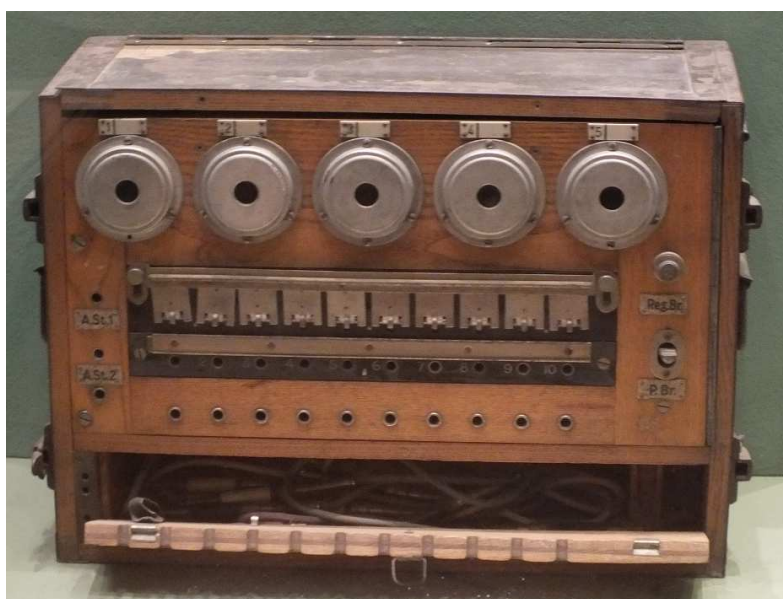
Kompania Łączności Wybrzeża Morskiego była najstarszym pododdziałem wchodzącym w skład Lądowej Obrony Wybrzeża. Do czasu podziału Kompanii w dniu 10 lipca 1939 roku na Morską Kompanię Łączności i plutony lokalne była ona ośrodkiem szkoleniowym dla marynarzy - teletechników. Szkolenie podoficerów tej specjalności odbywało się na kursach w Centrum Wyszkożenia Łączności w Zegrzu, Pułku Radio

w Warszawie i w 7 Batalionie Telegraficznym w Poznaniu. Oficerowie młodszy kompanii byli przydzielani z zasobów Wojsk Łączności.

Pluton lokalny łączności Gdynia składał się z jednego oficera i 60 szeregowych. Jego zadaniem była obsługa centrali telefonicznej i stacji Hughesa Dowództwa Floty oraz konserwacja aparatów i sieci podziemnego kabla telefonicznego rejonu Gdynia. Centrala była wyposażona w łącznice typu pocztowego (2 x 100 numerów). Na wyposażeniu był też Gołąbnik Dowództwa Floty obsługiwany przez pracownika cywilnego. Zadaniem podległej dowódcy plutonu drużyny telefonicznej Morskiego Dywizjonu Lotniczego była konserwacja i obsługa centrali i aparatów sieci lokalnej Dywizjonu oraz obsługa stacji Hughesa i gołąbnika.

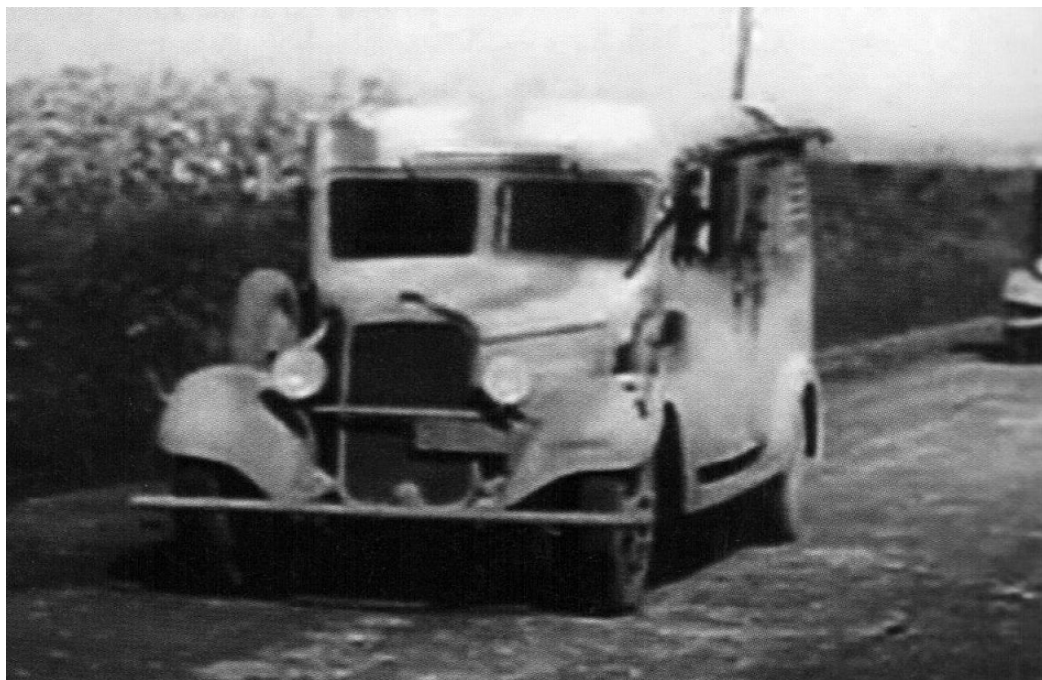
Pluton lokalny łączności Hel składał się z jednego oficera i 30 szeregowych. Jego zadaniem była obsługa centrali telefonicznej i aparatu Hughesa Dowódcy Rejonu Umocnionego Hel oraz konserwacja aparatów telefonicznych i sieci kabla podziemnego rejonu Hel.

Morska Kompania Łączności składała się z 3 oficerów i 110 szeregowych. Jej zadaniem była obsługa centrali telefonicznej Dowódcy Lądowej Obrony Wybrzeża oraz zapewnienie dowódcy łączności telefonicznej i radiowej z podległymi mu oddziałami. W jej skład wchodziła drużyna dowódcy kompanii, pluton telegraficzny w składzie jeden oficer i 60 szeregowych (cztery drużyny telefoniczne i drużyna stacyjna) oraz pluton radio w składzie jeden oficer i 36 szeregowych.

łącznica polowa LP-10/30

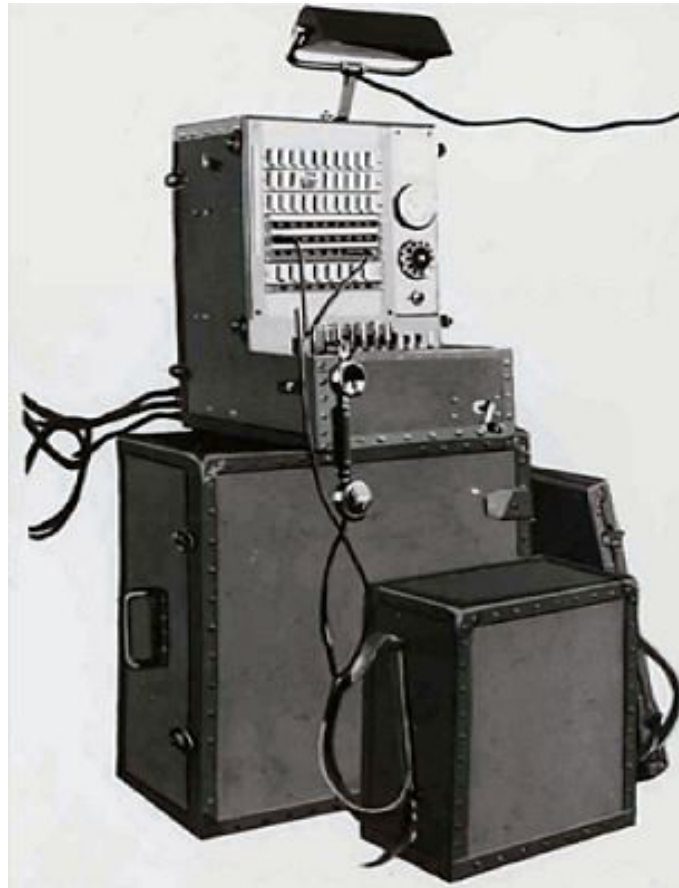
Na wyposażeniu plutonu telegraficznego znajdowała się polowa łącznica telefoniczna ŁP-30, cztery łącznice typu ŁP-10, 12 polowych aparatów telefonicznych oraz 48 kilometrów kabla polowego. Jako środki transportowe na wyposażeniu znajdowały się samochody półciężarowe. Pluton radio posiadał na wyposażeniu cztery radiostacje N1 w wersji samochodowej N 1/S.

Radiostacja N 1/S

Budowę **stałej sieci telefonicznej** rozpoczęto już w roku 1920. Zapoczątkowało ją wybudowanie stałej linii z Pucka, ówczesnego Portu Wojennego na Hel. Od roku 1933 rozpoczęto prace nad przygotowaniem rejonu Gdyni do wojny. Opracowano i wykonano podziemną sieć telefoniczną rejonu Gdyni, która liczyła ok. 30 km. W tym samym czasie położono kabel morski z Gdyni na Hel. Wraz ze wzrostem ilości dowództw i jednostek wojskowych ilość abonentów centrali telefonicznej Dowództwa Floty przekroczyła 100 abonentów. Centrala telefoniczna Morskiego Dywizjonu Lotniczego licząca 20 abonentów miała połączenia z Helem i Gdynią po liniach stałych pocztowych a dodatkowo z Helem przy wykorzystaniu kabla podwodnego (Oksywie - Hel). Centrala dowódcy Rejonu Umocnionego Hel liczyła 50 abonentów i miała połączenie z Puckiem i Gdynią zarówno przy wykorzystaniu linii stałej jak i kabla morskiego. Okablowanie Helu rozpoczęto już w roku 1932, ale dopiero w roku 1939 sieć telefoniczna sięgała do Juraty. W ramach przygotowań do wojny również na Westerplatte zbudowano stacjonarną przewodową sieć telefoniczną.

W oparciu o przewodową sieć telefoniczną rejonów Gdyni i Helu oprócz sieci dowodzenia zorganizowano sieć dozoru OPL, sieć ogniową artylerii przeciwlotniczej (1 i 2 Morski Dywizjon Artylerii oraz Morski Dywizjon Artylerii Przeciwlotniczej) oraz na Helu sieć artylerii nadbrzeżnej.

łącznica telefoniczna LP-30/33

W systemie łączności wybrzeża funkcjonowała również **sieć łączności radiowej**. Dowódca Obrony Morskiej posiadał radiostację stałą na Helu do łączności z Kierownictwem Marynarki Wojennej. Radiostacja ta utrzymywała również łączność z jednostkami pływającymi pozostawionymi do dyspozycji Obrony Morskiej. Dowódca Obrony Morskiej dysponował także radiostacją stałą Dowództwa Floty na Okcywiu. W tej sieci były jednostki pływające podległe Dowódcy Morskiej Obrony Wybrzeża. Dowódca Lądowej Obrony Wybrzeża korzystał z radiostacji Dowództwa Floty na Okcywiu, a z momentem przeniesienia się Dowódcy Morskiej Obrony Wybrzeża na Hel ta radiostacja została do jego wyłącznej dyspozycji. W roku 1939 ze względu na niepewną łączność telefoniczną Punkt Obserwacyjny Rozewie również został wyposażony w radiostację. Radiostacja była też na wyposażeniu

Składnicy Wojskowej na Westerplatte. Wszystkie radiostacje pracowały w paśmie krótkofalowym.

Budynek radiostacji na Oksywiu

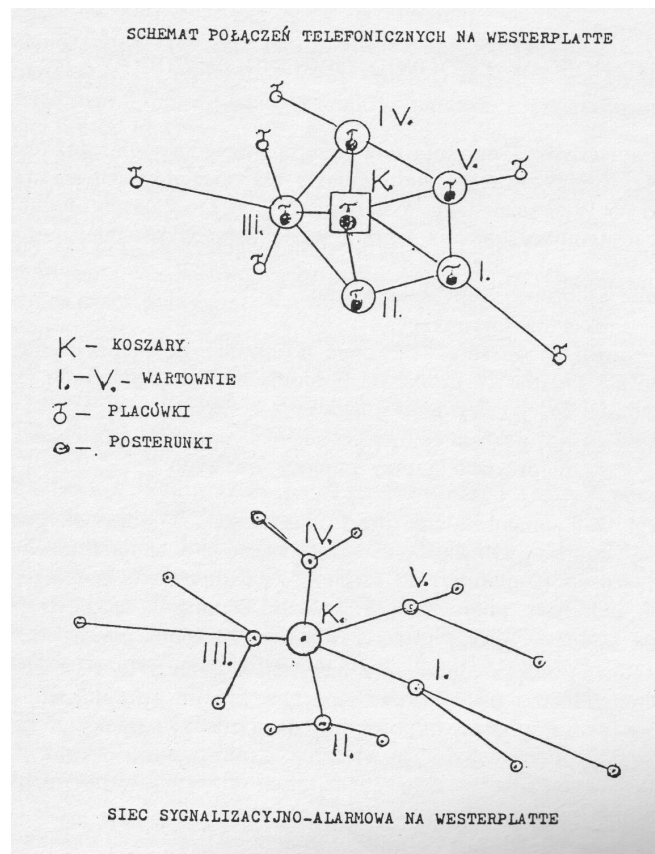
W skład systemu łączności wchodziły również **Punkty Obserwacyjne (PO)**. Punkty te zostały zlokalizowane na Helu, Oksywiu, Rozewiu i w Jastarni. Ten ostatni został zorganizowany po 1 września 1939 roku. Ich zadaniem była obserwacja morza, ruchu okrętów wchodzących i wychodzących z portów, łączność z jednostkami w porcie i poza portem, sygnalizacja flagami i raketami. Każdy PO posiadał połączenie telefoniczne z miejscową centralą telefoniczną. Planowane było też wyposażenie ich w radiostacje, ale do wybuchu wojny radiostację otrzymał tylko PO Rozewie. Każdy PO był organem Komendanta Portu, a pod względem toku służby i wyszkolenia podlegał oficerowi sygnałowemu (łączności).

Łączność Dowódcy Obrony Morskiej. Dowódca Floty kontradmirał J. Unrug z dniem 24 sierpnia 1939 roku przeniósł swoje miejsce postoju na Hel, skąd jako Dowódca Obrony Morskiej dowodził całością polskich sił morskich, lotniczych i lądowych stacjonujących nad Bałtykiem. Jako Dowódca Obrony Morskiej podlegał bezpośrednio Naczelnemu Wodzowi. Do jego dyspozycji były wszystkie środki łączności jakie posiadał pluton lokalny Hel, Punkt Obserwacyjny Hel i radio-centrala Hel.

Z podwładnymi łączność została zapewniona w sposób następujący:

- z Dywizjonem Okrętów Podwodnych - łączność radiowa przez radiostację stałą Hel, łączność sygnalizacyjna poprzez PO Hel;
- z Morskim Dywizjonem Lotniczym - telefoniczna i telegraficzna przy pomocy aparatu Hughesa przy wykorzystaniu przewodowych linii stacjonarnych;
- z Dowódcą Morskiej Obrony Wybrzeża - ponieważ z momentem wybuchu wojny przeniósł się on na Hel to funkcjonował kontakt osobisty; do łączności z jednostkami pływającymi korzystał z radiostacji Hel oraz z PO Hel i Jastarnia;
- z Dowódcą Lądowej Obrony Wybrzeża - łączność telefoniczna kablem podwodnym i podziemnym, łączność radiowa na kierunku Hel - Oksywie; do ostatniego dnia walk na Kępie Oksywskiej nocą krążyły też holowniki pomiędzy Helem a Oksywiem;
- z komendantem Westerplatte - łączność radiowa na kierunku Hel - Westerplatte, która trwała do godz. 17.00 2 września 1939 roku, czyli do momentu uszkodzenia radiostacji na Westerplatte przez niemieckie bombowce nurkujące.

System łączności i alarmowana na Westerplatte opracował por. łącz. W. Grott. Prace zostały zakończone w roku 1938. Połączenia były wykonane kablem wieloparowym, opancerzonym opłotem stalowym i zakopanym na głębokości 1 metra. Kabel łączył koszary z pięcioma wartowniami oraz sąsiednie wartownie ze sobą (tzw. połączenia rokadowe). Na wyposażeniu wartowni były łącznice polowe ŁP-10. Centrala telefoniczna w koszarach posiadała połączenie z miastem. Sieć sygnalizacji alarmowej oparta była na tych samych kablach podziemnych co sieć telefoniczna, ale miała swoje odrębne obwody i zasilana była z własnej elektrowni polowej. System alarmowy (sygnalizacja świetlna i akustyczna) zainstalowany był we wszystkich wartowniach oraz w pokoju służbowym w koszarach. Z tego pokoju mógł być zarządzony alarm dla całej załogi. Sieć alarmowa była dwustopniowa: jednokierunkowa od posterunków do wartowni oraz dwukierunkowa między wartowniami a pokojem służbowym.

Schemat łączności telefonicznej i alarmowania na Westerplatte

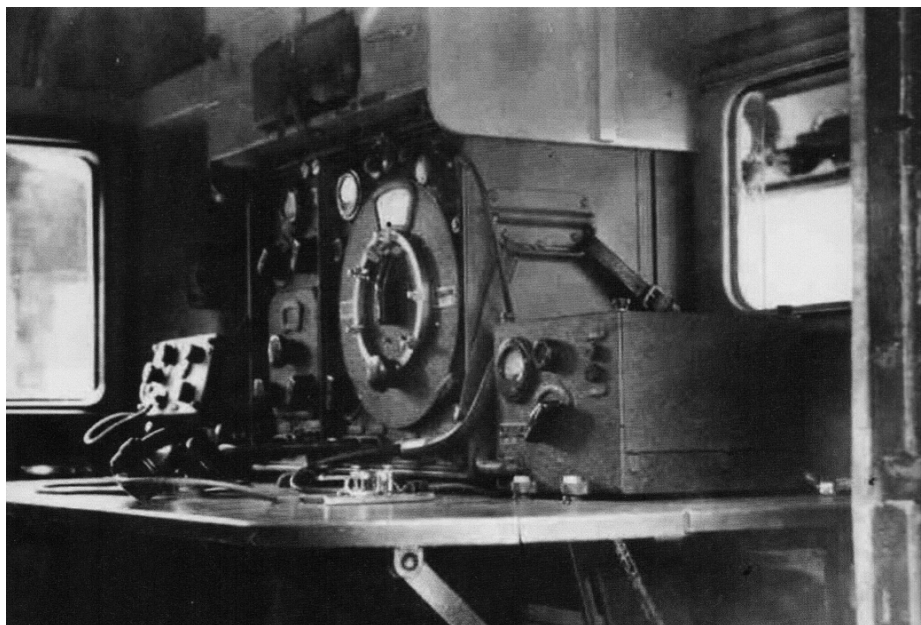
W związku ze zwiększeniem sił podległych Dowódcy Lądowej Obrony Wybrzeża tuż przed wybuchem wojny **system łączności w Lądowej Obronie Wybrzeża** został zreorganizowany. Po ustaleniu miejsc postoju dowództw zostały dodatkowo przygotowane i rozbudowane następujące Ośrodki Łączności (OŁ) oraz wybudowane linie telefoniczne stałe w porozumieniu i przy współpracy z Urzędem Pocztowo-Telekomunikacyjnym w Gdyni:

- dla Dowódcy Lądowej Obrony Wybrzeża - w pierwszej fazie działań OŁ Grabówek, w drugiej fazie OŁ Babi Dół, ewentualnie schron Dowództwa Floty na Oksywiu; wyposażenie to: telefon, radiostacja, gońcy, gołębie pocztowe; połączenie bezpośrednie z Dowódcą Obrony Morskiej na Helu kablem podziemnym i podwodnym oraz łączność radiowa poprzez radiostację na Oksywiu;
- dla dowódcy 1. Morskiego Pułku Strzelców - OŁ w karczmie koło cegielni Wejherowo oraz OŁ Gniewowo i OŁ Reda; wyposażenie: telefon, radiostacja N 1/S, gońcy;
- dla dowódcy 2. Morskiego Pułku Strzelców - OŁ w lesie przy drodze Gdynia - Witomino; wyposażenie: telefon, radiostacja N 1/S, gońcy;

- dla dowódcy I batalionu Obrony Narodowej - OŁ Rogalewo i OŁ Zagórze; wyposażenie: telefon, gońcy;
- dla dowódcy IV batalionu Obrony Narodowej - OŁ Kartuzy; wyposażenie: telefon, radiostacja N 1/S, gońcy, gołębie pocztowe;
- dla dowódcy V batalionu Obrony Narodowej - OŁ przy szosie Wielka Piaśnica, łączność telefoniczna na linii stałej telefonicznej Wejherowo - Puck;
- dla dowódcy Odvodu - OŁ Kossakowo, wyposażenie: telefon, gońcy.

Dla potrzeb Dowódcy Lądowej Obrony Wybrzeża zorganizowana została **sieć łączności radiowej**. Dysponował on radiostacjami stałymi: krótkofalową Dowódcy Floty na Oksywiu do łączności z Dowódcą Obrony Morskiej na Helu i z Westerplatte oraz średniofalową w budynku Szefostwa Służby Łączności na Oksywiu do łączności z Armią „Pomorze”. Do łączności z podwładnymi dysponował 4 polowymi radiostacjami krótkofalowymi N 1/S z plutonu radio Morskiej Kompanii Łączności. Aby wykonać nowe zadania 26 sierpnia pluton zwinął 3 radiostacje dublujące sieć posterunków telefonicznych Straży Granicznej Komisariatu Wejherowo. Od tego momentu otrzymały one nowe zadania:

- radiostacja N 1/S nr 1 - do dyspozycji Dowódcy Lądowej Obrony Wybrzeża;
- radiostacja N 1/2 nr 2 - do dyspozycji dowódcy 1 Morskiego Pułku Strzelców;
- radiostacja N 1/2 nr 3 - do dyspozycji dowódcy 2 Morskiego Pułku Strzelców;
- radiostacja N 1/2 nr 4 - do dyspozycji dowódcy IV batalionu Obrony Narodowej.

Wnętrze radiostacji N 1/S

Tak wyglądał system łączności na etapie przygotowań do obrony polskiego wybrzeża.
Co działo się z łącznością po wybuchu wojny ? Może kolejny artykuł odsłoni nieco tajemnic.

